HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ועדיין [ט]**יאמר על אבר ממנו מגלח. ובלבד שיהא עליו בשר כראוי ואע"פ שאין עליו כזית בשר על מת כולו לא כ"ש**[ט]: [י]**כי אמר ר"מ דעל מת מגלח כי הכא דאמר ר' יוחנן לא נצרכה אלא** [יא]**לנפל כו'.** ובמס' חולין קאי. וה"נ בנפל אלא נתקשרו אבריו בגידין יפה יפה אמר ר"מ דמיטמא ואע"פ שאין עליו בשר:

וכזה אמר. כי אמר ר"מ [ז] ברוב בניינו של מת או ברוב מניינו שאין עליהן כזית בשר ואין בין [יב]כולו רובע הקב עצמות דאע"ג דבעלמא לא הוי חשיב לענין טומאת אהל אא"כ שיהא בהן רובע עצמות גבי זיר הוי חשוב כמת אלא הואיל דאית ביה רוב בניינו או רוב מניינו שהוא מיטמא עליו ומגלח עליהם: **שקרש.** שנימוח ואח"כ קרש: **ומוהל שהרתיה.** שיצא מבשר המת כמין מיס והרתיה [יג]ליקרש ע"י רתיחות שהרתיה. דכל הני נגלי כבשר המת דמי וזיר מגלח עליו: **נגע.** לשון הפרש כמו ויגל אלהים (בראשית לא): **היכי דמי אילימא דלא ידעינן.** אי ההיא משקה דקרש הוי מן המת כלומר דידעינן ודאי דלגאו ממת הוא: **כי קרש אאמאי מיטמא.** הא ידעי' דלגאו ממת הוא: **ואי מן המת הוא.** בודאי אפילו לא קרש אאמאי לא מטמא: **א"ר ירמיה בספס.** כלומר ספוקי מספקא לן אי דמת הוי אי לא הלכך אי קרש ודאי [יד]מגופיה של מת הוא ולא כיאו ונישו ואי לא קרש דלמא כיאו ונישו הוא דהא ליכא כיאו ונישו במת טמא דכל המשקים היוצאים ממת טהורין חוץ מן הדם: **כי גמירי.** דנגלי מטמא ההוא דאתי מאדם אבל נגלי דאתי מבהמה לא מטמא כגבלה: **או דלמא לא שנא והניחא.** דלא איצטריך ליה למידעי אי אית ליה נגלי או לא אליבא דמ"ד דטומאה חמורה כלומר דטומאת נבלה הוי לעולם כל זמן דחזי לאכילה לגר הלכך כיון דנגלי הוא [טו]לא חזי לאכילת אדם לא מטמא: **אלא למ"ד דטומאה חמורה לעולם** [טז]**הוא עד דמיפסל מאכילה לגב הכא מאי.** מי אמרי' כיון דאכתי חזי לאכילת כלב אכתי מטמא כזית[יז] נבלה או דלמא כיון דנמוח כעפרא בעלמא דמי ולא מטמא טומאה קלה: **עד לגב.** כל זמן שלא תיפסל מאכילת כלב שאינה מוסרחת כ"כ שהכלב אינו רוצה לאוכלה: **ה"ש.** חלב נבלה שהמהו באור שהתיכו באור: **טמא.** דעדיין אוכל ראוי הוא: **המהו בחמה טהור.** דפרחה טומאתו: **ואי ס"ד.** דיש נגלי בהמה אפי' המהו בחמה ליהוי טמא כי חזר וקרש: **נעולם אימא לך דיש נגלי בהמה.** והכא היינו טעמא דכי המהו בחמה טהור דאימת קא ממחי ליה חמה לבתר דאסרח וכיון דאסרח תו לא חזי אפי' לאכילת כלב ומשום הכי טהור ואינו מטמא אפי' בטומאה קלה: **תנן הפס כל הניצוק טהור.** כל משקין שמריקין מכלי אל כלי אע"פ שנטמא תחתון וקילוח יורד משפה לשפה לא נעשה חיבור כדי לטמא העליון: **חוץ מדבש הזיפים.** מאותו דבש שהוא עבה ויכולין לזייפו לערב בו משקין אחרים. וזיפים משמע לשון זיוף כדמפ' במס' סוטה בפ' בתרא (דף מח:): **והצפיחית.** כמו לצפיחית בדבש (שמות טז) בריסקרי"ש בלע"ז. והואיל והן עבין נעשה תחתון כמו מחובר לעליון שהקילוח היורד למטה למשקין טמאין (א) [יב]נעשה כולו טמא ואפילו העליון. אבל דבש שלנו שאינו עב הואיל ונגלו הוא ניצוק שבו טהור ככל המשקין:

בש"ש

הוי ואינו מטמא: **ת"ש המהו באור טמא.** גבי נבלת עוף טהור מיתניא (חולין דף קכ.). המהו לשומן של נבלת עוף טהור באור טמא דמשום הכי לא נפסל מלאכול בלבד[11] כדמעיקרא דדרך להמהות שומן באור: **בחמה טהור.** דבשנימוח בחמה הוא מסריח מחוס השמש ואינו ראוי לאכילת אדם ולכך הוא טהור ואי ס"ד יש נגלי בהמה וה"ה לנבלת עוף טהור אפילו בחמה נמי ליטמא דאכתי הוא ראוי לכלב אלא א"מ דאין נגל ולכך הוא טהור אבל באור מיהא כיון שהמהו בדיש עדיף מנגלי[12] דלא הוי אלא כשנרקב ונמחה מעצמו ומשני אימת קא ממחו לבתר[13] דקא מסרח ובתר דאסרח מכח החמה מבאיש למאד דה"ל כעפרא דאף בלבד אינו ראוי ולא דמי לנגלי דבחמה שנמחה בלא חמה וראוי אכתי לכלב: **תנן התם.** בפרק [חמישי] דמכשירין כל הנצוק טהור אפס יצק ועירה משקין טהורים לתוך משקין טמאין מלמעלה למטה לא נטמאו הטהורים דנצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה: **חוץ מן דבש הזיפים.** בפרק בתרא דסוטה (דף מח:) מפרש רבי יוחנן מאי זיפים דבש שמזייפין אותו לפי שהוא עב יותר מדאי ומשימין בו מיס ואינו ניכר רשב"ל אומר על שם מקומו שנאמר זיף וטלם ובעלות: **וצפיחית**[14]. כמו לצפיחית בדבש כלומר שרודה אותו מן הכוורת מעורב עם השעוה ובערוך פירש עיסה שמטוגנת בדבש בלוז נגוז טמא דמתוך שהוא עב [הרבה] חשיב אוכל וכאילו העליון והתחתון מעורבין יחד זה בזה ולכך הנצוק הוי חיבור:

בית

[ט]**אמר ר' יוסי יאמרו מאיר שכב יהודה כעם יוסי שתק תורה מה תהא עליה א"ר יוסי לא נצרכה אלא למת שאין עליו כזית בשר ועדיין יאמר על אבר ממנו מגלח על כולו לא כל שכן אלא** [י]**כדאמר רבי יוחנן לא נצרכה אלא** [יא]**לנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין הכא נמי בנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין רבא אמר** [יב]**לא נצרכה** [ג]**אלא לרוב בניינו ולרוב מניינו שאין בהן רובע עצמות: על כזית מת ועל כזית נצל: ואיזהו נצל** [ג]**בשר המת שקרש ומוהל שהרתיה היכי דמי אילימא דלא ידעינן דדידיה הוא כי קרש מאי הוי אלא דידעינן דדידיה הוא אף על גב דלא קרש אמר ר' ירמיה** [ד]**בסתם אי קרש מוהל הוא לא קרש דלמא כיחו ונישו הוא** [ה]**בעא מיניה אביי מרבה יש נצל לבהמה או אין נצל לבהמה מי אמרינן** (ט) **גמירי נצל דאתי מאדם אבל דאתי מבהמה לא או דלמא לא שנא הניחא למאן דאמר** [ז]**טומאה חמורה עד לגר וטומאה קלה עד לכלב שפיר אלא למ"ד** [ח]**טומאה חמורה עד לכלב מאי איכא למימר תא שמע** [ט]**המחוהו באור טמא בחמה טהור ואי ס"ד עד לכלב אפי' בחמה נמי אימת ממחי ליה בתר דאסרוח בחמה כיון דאסרח הוה ליה עפר** [י]**תנן** [יא]**כל הנצוק טהור** [יב]**חוץ מדבש הזיפים והצפיחית**

ב"ש

רבא אמר לא נצרכה אלא לרוב בניינו ולרוב מניינו שאין בהם רובע עצמות. והיינו על המת דקתני במתני' דליכא אבר שלם ולרבותא נקט שאין בהם רובע עצמות דשיעורא דזיר הוא בחצי קב אלא לרבותא[1] דאע"פ שאין בו רובע עצמות הוא מגלח[2] כיון שיש בו רוב הבנין או רוב המנין אבל אם אין בו רוב הבנין או רוב המנין מינו מגלח אא"כ יש בו חצי קב כדאמרינן בעלמא דאם אין בו רובע עצמות ואית ספרים דגרסי לא נצרכה אלא לשדרה וגולגולת שאין בו רובע עצמות והכי נמי בפרקין לקמן (דף נג. וסס) פריך והאמר רבא לא נצרכה אלא לשדרה וגולגולת שאין בו רובע עצמות אם לא מצינו [אלא] לרוב בנין[4] דלא תניא במתני' בפירוש ומהאי טעמא נמי ניחא אמאי לא משני רבא אמתני' דאהלות[5] כדמשני הכא על המת דקתני התם לרוב בנינו או לרוב מניינו משום דבמתני' דבאהלות קתני בהדיא על רוב בנין או על רוב מנין דמטמא באהל הלכך ליכא לפרושי התם על המת אלא כר' יוחנן וא"כ לר' יוחנן תנא ושייר במתני' רוב בנינו ורוב מניינו אי ס"ל דזיר מגלח עלייהו: **ת"ר איזהו נצל בשר המת שקרש.**

כך היא הברייתא בשר המת שקרש שנימוח הבשר מתחלה ואח"כ קרש וכן מוהל שהרתיה מוהל היוצא מן המת והרתיחו באור והעלה רתיחות היינו נגל וכזית מטמא באהל:

היכי דמי אי לא ידעי' דדידיה הוא. כלומר שאין אנו יודעים אם המוהל הזה מבשר המת שנימוח או מכיחו ונישו שהן טהורים: כי קרש מאי הוי. היכי מגלח על הספק ואי דידעינן דדידיה הוא ואע"ג[6] דלא קרש נמי. ול"ל דקרש כיון דידעינן שהוא מבשר המת: **א"ר** ירמיה בסתם. כלומר דידעינן דבא מזה המת אבל לא ידעינן מוהל[7] זה מבשרו או מכיחו קרש ודאי מוהל הוא הבא מבשר המת ואי לא קרש כיחו ונישו הוא וה"נ יש לפרש גבי הרתיה דלא ידעינן וכי הרתיה והעלה רתיחות ודאי מוהל הבא מהמת הוא וזהו נגל לא הרתיה כיחו ונישו הוא: **יש** נצל לבהמה. כזית מן הנבלה שנרקב מאליו ונימוח מי מטמא במגע ובמשא או לאו ולא לענין גילוח דזיר קנעי: **טומאה** חמורה. היינו טומאת נבילות לטמא אדם במגע ובמשא: **עד** לגר. עד שתפסל מלאכול לגר כדכתיב (דברים יד) לגר אשר בשערך תתננה ואכלה הראויה לגר קרויה נבילה לטמא במגע ובמשא והכא כיון שאינה ראויה לא מטמא וליכא למידעי מידי אי יש נגל דאפילו אם תימצי לומר דיש נגל לבהמה הכא טהורה כיון דכבר נפסלה מאכילת גר: **וטומאה** קלה. פי' שאר אוכלין[8] שאינן מטמאין אלא כביצה[9] לשאר אוכלין ומשקין ומטמאין[10] טומאת אוכלין עד שיפסלו מאכילת כלב ומהאי טעמא לא נפקא מידי לסוגיא דידן אלא אגב ריש נקטיה: **אלא למ"ד טומאה חמורה עד לכלב מאי.** כלומר לדידיה איכא למידעי מי הוי א[1] של בהמה חשיב כבשר נבלה ומטמאה לאדם במגע ובמשא שהרי אכתי ראוי לכלב הוא אי לא גמירי נגל בהמה להחשב כבשר ואע"ג דראוי לכלב עפרא בעלמא

בש"ש

עליו מספק שמא מכיחו ונישו הוא ואי דידעינן דדידיה שמבשרו בא אפילו לא קרש נמי א"ר ירמיה בסתם כגון שנמצא אצל המת וידוע הוא שבא מן המת אבל אין ידוע אם מבשר המת שנימוח או מכיחו ונישו אי קרש ודאי מוהל הוא וכו': יש נצל לבהמה. בשר נבלה שנימוח מי מטמא במגע ובמשא או לא: טומאה חמורה טומאת נבלות לטמא אדם וכלים עד לגר עד שתפסל מאכילת הגר שנאמר לגר אשר בשעריך תתננה הראויה לגר קרויה נבלה ושאינה ראויה לגר אינה קרויה נבלה: טומאה קלה כלומר לבטלה מתורת אוכל שאם תגע בשרץ לא תקבל טומאה אחר שנפסל מאכילת הגר עד לכלב כל זמן שראויה לכלב תורת אוכל יש עליה ומקבלת טומאה וכן דין כל אוכל: שפיר. לדידיה ודאי אין

מסורת הש"ם

ט) [קדושין נב:], ב) חולין פט:, ג) [לקמן נג.], ד) בכורות כג. [חולין עח.], ה) תוספתא סוף זבים חולין קב. ביצה ז., ו) סוטה מח: מכשירין פ"ה מ"ט, ז) [בכזית רש"ס],

נוסחת הריב"ן

ט) יאמרו: ב) אלא כי אמר: ג) לעובר: ד) דלריכה תלמוד בדוב: ה) חולן: ו) וקרס: ז) הלכך אי קרש ודאי דמת הוא אי לא קרש כו' וכל המשקים: ח) ולא חזי: ט) הוא: י) בשבח שהוא פוסק מתוך שהוא עב ועשה כחוט ושולה אותו ראש של חוט זה שנגע במשקים טמאים שבתחתון למעלה ונעשה כולו טמא כו':

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי אמרינן כי גמירי: (ב) רש"י ד"ה ועדיין וכו' לא כל שכן הס"ד ואח"כ מ"ה אלא כדאר"י כי אמר ר"מ דעל מת: (ג) ד"ה והצפיחית וכו' טומאין עושה כולו טומא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה אלא וכו' לדידיה איכא למידעי מי הוי נגל וכו' כל"ל ת"מ:

הגהות התוספות

1. ל"ל אלא לרבותא נקטיה. 2. בס"ת מגלח עליו. 3. ל"ל אלמה. 4. ל"ל ולרוב מנין. 5. ל"ל אתמתיתין דאהלות על המת דקתני התם לרוב בניינו או לרוב מניינו כדמשני הכא. 6. ל"ל אע"ג. 7. ל"ל אי מוהל. 8. ל"ל אוכלין טומאין. 9. ל"ל בכביצה. 10. ל"ל מטומאין. 11. ל"ל לאדם. 12. ל"ל עדיף מנגלי דנגלי לא הוי כו'. 13. ל"ל ממתו ליה לבתר כו'. 14. ל"ל והצפיחית.

לעזי רש"י

ברישקרי"ש [ברישק"ש]. חלות-דבש.

מוסף רש"י

אלא לנפל. שטוו קיים ועדיין לא נתקשרו אבריו בגידין, שהרי כל איברי טולרים ועדיין אין עליו כזית בשר (חולין פט:). **טומאה חמורה עד לגר.** טומאה חמורה לטמא אדם היא קרויה נבלה כל זמן שראויה לגר, למאכל אדם, אבל מכאן ואילך אין שם נבלה עליה לחיות אב הטומאה, אלא אוכלין ומשקין הוא דמטמא (חולין עח.). אי: טומאה חמורה דהייט משם, עד לגר, עד שהיא ראויה לאכילת גר חוטב, אבל אם קרמה ואינה ראויה לגר מו לא מטומאה במשא (בכורות כג.). **וטומאה קלה עד לכלב.** אלא גרועה ממנה נבלה שהוא ראשון לטומאה ומטמא אוכלין (חולין עח.). אי: טומאה קלה של מגע מטמא עד שתפסל מאכילת כלב (בכורות כג:). **המהוהו באור טמא.** המיכו לעוף טהור באור שקורין פורבר"ל ונמטו, מטמא בגדים אבית הבליעה, המהוהו בחמה ונמטו טהור (חולין קכ.). **כל הנצוק טהור.** המעבה מכלי טהור לכלי טמא, אין הקילוח מלרפן להיות מיכוי לטמא את מה שבתוך הכלי שהוא מעבה ממנו, **חוץ מדבש הזיפים.** שהוא עב מאד והרי הוא כמחובר, שכשהקילוח פוסק הוא סולך מלמטה למעלה והרי אמרינן במדות (ל"ל במכשירין פ"ה מ"ט) **והצפיחית.** בדשק"ל בלע"ז, שהן עבות ונכחת השעוה עם הדבש (סוטה מח:).

עין משפט נר מצוה

טו א ב ג מיי' פ"ז מהלכות מיכות הל' כ ופ"ב מהלכות טומאת מת הלכה ג [ופ"ג שם הלכה ה]:

טז ד מיי' פ"ב מהלכות טומאת מת הל' ה:

יז ה מיי' פ"ז מהלכות מאכות הטומאה הלכה יג:

יח ו מיי' שם ופ"ג שם הלכה יא [ופ"ד הל' יב ופ"ב מהל' טומאת אוכלין הלכה יח] סמג עשין רמו:

יט ז מיי' שם פ"ג הלכה י:

כ ח מיי' פ"ז מהלכות טומאת אוכלין הל' ה:

כא ט מיי' שם הלכה ד:

פי' הרא"ש

אלא כזית מן המת ונפל שלא נתקשרו אבריו בגידין. דעל אבר ממנו אינו מגלח כיון דאין בו גידין דאמרינן דאינו מטמא באהל עד שיהא בו משהו בשר וגידין ועצמות: לרוב בנינו ורוב מנינו. רוב בנינו מפרש לקמן שני שוקים וירך א' ורוב מנינו היינו קב"ב אברי' אע"פ שאין בהם רובע עצמות אבל אם לא היה רוב הבנין או רוב המנין אינו מגלח עד שיהיה בהם חצי קב: ריס"ג כדאמר רבא לא נצרכה וכו' ור' יוחנן ורבא אמרי למתייהו אמתני' דאהלות דקתני אלו מטמאין באהל המת וכזית מן המת ואיכא למפרך כדפריך הכא כזית ממנו מטמא באהל כולו לכ"ש וא"א לגרום כן דהא באהלות קתני בהדיא רובע עצמות מרוב הבנין או מרוב המנין ריס"ג לא נצרכה אלא לשדרה וגלגולת דהא לקמן פריך והא רבא הוא דאמר לא נצרכה אלא לשדרה ולגלגולת שאין בהם רובע עצמות ולא מצינו בשום מקום שאמר רבא אם לא שאמרה בכאן וליתא להך גירסא דהא תנא במתני' שדרה וגלגולת והא דפריך לקמן והא רבא פשיטא ליה דרבא לא מצריך רובע לשדרה וגלגולת כי היכי דלא מצריך לרוב בנינו ולרוב מנינו ולא נהירא לי דאי פריך משום דנראה לו להשוות השדרה וגלגולת לרוב בנינו מאי פריך והאמר רבא מתני' היא באהלות רוב בנינו ורוב מנינו שאין בהם רובע וי"ל דהתם לענין אהל מתניא אבל הכא מייתי ראיה מגלוח נזיר אגילוח נזיר ואע"ג דלרבא נמי מיבעי ליה לשנויי מתני' דאהלות כדתרצה רבי יוחנן מ"מ מסתברא לי' דזיר מגלח על רוב בנין ורוב מנין ולהכי אוקי מתני' דהכא לאיתויי רוב בנין ורוב מנין: בשר המת שהקרישו. שנימוח הבשר תחלה ואח"כ הקרישו: ומוהל שהרתיח. מוהל שנמצא אצל המת ואינו יודע אם מבשר המת הוא או כיחו ונישו אם מעלה רתיחות כשמשימין אותו על האור בידוע שהוא מבשר המת: היכי דמי בשר המת אי דלא ידעינן שבא מבשר המת כי קרש מאי הוי. היאך הנזיר מגלח

מסורת הש"ס

הגהות הגר"א

נוסחת הרי"ף

הגהות הגר"ח

הגהות הרמ"ה

הגהות הגר"ש

הגהות הגר"ב

הגהות הגר"ל

הגהות הגר"מ

הגהות הגר"ר

הגהות הגר"ש

**הגהות הגר"ל